

Den internationalistiska omfamningen

– en idéanalys av internationalistisk idéspridning i
försvarsberedningens rapporter

Abstract

Med en internationalistisk teori i förgrunden handlar denna uppsats om internationalistisk idéspredning i försvarsberedningens rapporter inom ramen för hotet från olika former av terrorism. Den internationalistiska teoribildningen har sedan decennier tillbaka genomströmat den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken, vari man aktivt arbetat för en ökad internationalisering. Efter en vidgad definition av säkerhetsbegreppet har nya hot, i form av tidigare inrikespolitiskt polisiära frågor, uppkommit på den säkerhetspolitiska agendan. Med terrorismen som analysfall undersöks förekomsten av internationalistiska värderingar i samband med hotets intåg i försvarsberedningens rapporter till dagens dominerande hotbild. Ett samband tycks finnas mellan hotbildens storlek och spridningen av internationalistiska idéer i försvarsrapporterna. Även om hotbilden inte alltid framställs som tydlig, till exempel i fallet med ”nya” diffusa hot som cyberterrorism, understryks vikten av att bygga upp institutioner, samarbeten och internationell rätt för att bemöta hotet. Förutom uppsatsens analysdel i vilken försvarsberedningens rapporter granskas, tar jag i korthet upp svensk kontraterrorism samt diskuterar begreppen ”det vidgade säkerhetsbegreppet”, hotbilder och säkerhetsisering.

Nyckelord: Terrorism, internationalism, säkerhetsisering, hotbild, identitet

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Val av genomförande	3
2.1	Uppsatsens frågeställningar och syften.....	3
2.2	Metod.....	3
2.2.1	Material och urval.....	4
2.3	Teori.....	6
2.3.1	Internationalism	6
2.3.2	Hotbild och Säkerhetisering.....	9
3	En säkerhetsdiskursiv inblick: internationalism, säkerhet och terrorism.....	11
3.1	Ett vidgat säkerhetsbegrepp	11
3.2	Terrorism som säkerhetshot.....	12
4	Analys av försvarsberednings rapporter	15
5	Diskussion	20
6	Referenser	23

1 Inledning

Kampen mot terrorism är ett högprioriterat område för Sverige.(...) Svensk terrorismbekämpning ska ske inom ramen för internationell rätt inklusive mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt samt kännetecknas av att det bara är med medel som hör hemma i ett öppet, demokratiskt och rättssäkert samhälle som hoten på ett legitimt sätt kan bekämpas. Sverige arbetar, liksom övriga EU-länder, både nationellt och internationellt för att denna grundsyn ska få största möjliga genomslag. Eftersom den internationella terrorismen utgör ett hot mot allas vår säkerhet och grundläggande fri- och rättigheter anser Sverige det vara av stor vikt att delta aktivt och konstruktivt i det internationella samarbete som är en förutsättning för att bekämpa terrorismen.¹

I ovanstående citat, hämtat från Justitiedepartementets rapport *Landprofil för Sveriges arbete mot terrorism*, påtalas internationellt samarbete och internationell rätt som verktyg i bekämpandet av terrorism. Citatet motsvarar en återkommande bild av hur staten, där inbegripet försvarsrapporterna, bör bemöta terrorhotet. Sverige under flera decennier arbetat för en aktiv internationalistisk hållning i utrikes- och säkerhetspolitiska frågor. Med en internationalistisk övertygelse har Sverige aktivt tagit ställning för multilaterala överenskommelser, mellan- och överstatliga samarbeten samt antagit positiv ställning till internationell reglering och legalisering. Detta aktiva agerande i förhållande till erfarenheter av terrorism sticker till viss del ut på europeisk nivå då Sveriges erfarenheter av terrorism i jämförelse med andra västeuropeiska länder varit få förutom ett fåtal fall under 1970-talet. Terrorismen behandlades fram till 1990-talets slut som en helt och hållet polisiär fråga men kom under slutet av 1990-talets lansering av ett vidare säkerhetsbegrepp upp som ny säkerhetspolitisk hotbild att breddas till att spänna över flera politikområden. Sverige har efter 11 september attentaten antagit en aktiv roll i terrorbekämpande- och terrorförebyggande åtgärder på nationell såväl som europeisk och internationell nivå. Kontraterroristiska frågor har blivit en del av den externa säkerhetspolitiken vilket bland annat inneburit att polisiärt- och militärt samarbete möjliggörs i kontraterrorismens namn. I uppförandet av

¹Promemoria *Landprofil för Sveriges Arbete mot Terrorism* 2008:1

terrorism som yttre säkerhetspolitisk hotbild kom jag att intressera mig för hur kontraterrorismen motiveras i deklarerad svensk säkerhetspolitiska rapporter. För att exemplifiera de internationalistiska inslagen i svensk säkerhetspolitik har jag undersökt om och hur internationalismen lyser igenom försvarsberedningens rapporter under de delar som behandlar olika former av terrorism. I stället för att fokusera på hotets, i enlighet med rapporternas, allvarliga karaktär har jag utgått från den förmedlade hotbilden och analyserat utefter den.

2 Val av genomförande

Uppsatsens frågeställningar och syften har i denna uppsats undersökts i anslutning till den internationalistiska teoribildningen som sedermera sammankopplas i en slutlig idéanalys av försvarsberedningens rapporter.

2.1 Uppsatsens frågeställningar och syften

1. *Hur ser spridningen av internationalism ut inom den svenska kontraterrorismen, specificerat i försvarsberedningens rapporter?*
2. *Hur kan de internationalistiska inslagen förstås?*
3. *Hur (om) ser sambandet spridning hotbild ut?*

Studien har som syfte att värdera omfattningen av internationalistiska idéer i försvarsberedningens rapporter under de avsnitt som berör terrorism samt att diskutera internationalismen i en större hotbilds- och säkerhetsiseringskontext. Förekomsten mäts genom omfattningen och innehållet syftande till olika former av internationalisering och internationalism. Fokus kommer att vila på fråga ett medan den andra och tredje frågan mer kommer att behandlas tentativt i uppsatsens avslutande del.

2.2 Metod

För att kunna mäta och analysera internationalistiska inslag i materialet har jag valt att koncentrera mig på hur de framställs i Försvarsberedningens rapporter, under de avsnitt som berör terrorism och kontraterrorism. Jag ämnar diskutera en generell *idéströmning* som svarar för en viss internationalistisk riktning som sedermera kan sammankopplas med en kollektiv nationell identitet. I uppsatsen utgår jag från att de utvalda texterna är bärande av idéer som genomsyrar den säkerhetspolitiska uppfattningen och som på ett mer generellt plan motsvarar (den svenska) statens identitet. Det metodologiska tillvägagångssättet i analysen är

kvalitativt textanalytiskt form av jämförande idéanalys, i vilken centrala idéer plockas ut ur texterna för att i sin tur jämföras med ett teoretiskt ideal; i det här fallet med internationalismen. I studien av att analysera idéer görs en uppdelning mellan *aktörscentrala* respektive *idécentrala* studier. I idécentrala analyser vilket jag kommer att hålla mig till, är det mer intressant att belysa idéerna i sig än vem som står bakom dem.² Staten behandlas som en kollektiv aktör och idébärare, utan att intresse fästs vid enskilda personer. Eftersom jag intresserat mig för värderingar som representerar staten som aktör har jag valt bort enskilda politikere eller tjänstemäns åsikter eller yttranden i frågan. Då uppsatsen syftar till att vara teorianvändande och jämförande har jag sammanfattat teorins huvuddrag för att tydliggöra analysens utgångspunkter.

Anledningen till varför jag valt terrorism som analysenhet är eftersom terrorism har ett brett säkerhetspolitiskt spänningsfält, blivit föremål för omfattande förändringar innefattande kraftfullare vidtagna åtgärder och förändrad i lagstiftning, kontraterroristiska arbetsmetoder samt eftersom det är ett så diffust hot. Därför menar jag att också det sätt som hotet besvaras, dvs. kontraterroristiska åtgärder, är intressanta att belysa inom ramen för denna form av idécentrala undersökningar.

Med hjälp av min metod undersöks alltså spridningen av den internationalistiska idén i försvarsberedningens rapporter med syfte till att diskutera kontraterrorismen som ett fall av ett internationaliserat policyområde där internationalismen svarar för en ideologiskt inkorporerad idé i den svenska politiken.

2.2.1 Material och urval

Uppsatsens analysdel utgår från försvarsberedningens rapporter från sent 1990-tal fram till 2007. Försvarsberedningen är ett konsultationsråd mellan regeringen och riksdagspartierna som förutom parter från riksdag och regering består av sakkunniga från försvars- utrikes- och finansdepartementet samt från försvarsmakten och krisberedskapsmyndigheten. Beredningens nuvarande främsta uppgift är att fortlöpande bedöma den säkerhetspolitiska utvecklingen från hot och risker till säkerhetspolitiska samarbetens utveckling, och då beredningen bedömer behov ge förslag till säkerhetspolitiska förändringar.³ Mellan åren 1998-2007 skrevs nio rapporter som tillika är det huvudsakliga materialet i analysen.

² Esaiasson/Gilljam/Oscarsson/Wägnerud 2005: 242

³ Regeringen.se ”om försvarsberedningen”

Rapporterna har inte publicerats årligen utan snarare utkommit om två rapporter per år. Några av rapporterna skiljer sig i innehållsmässigt och är mer koncentrerade på ett specifikt område till exempel europeisk säkerhet och dess framtid eller försvarets utveckling. Dessa har sedermera valts bort för analysen eftersom de helt enkelt inte tar upp samma slags frågor. Jag menar att försvarsberedningens rapporter med hänvisning till den breda politiska uppslutningen samt uppdraget att redogöra för säkerhetspolitiska utvecklingstendenser i ett svenskt perspektiv ger ett fullgott material för att undersöka staten som aktörs idéströmningar. Den internationalistiska tankeströmningen är till stor del manifest i materialet i betydelse av att den inte är dold eller svår att finna. Vinsten med att undersöka manifesta budskap är att kopplingen till ett övergripande ideal lättare kan bindas och att koncentrationen av analysen kan läggas där. Som tillägg till detta skulle material från Säkerhetspolisen eller Rikspolisstyrelsen, med tanke på ämnesvalet, tyckas vara intressant då Säkerhetspolisen bär huvudansvaret för den nationella kontraterrorismen. Men eftersom deras publikationer är så knapphändigt idéuttryckande och apolitiska i sin karaktär, med ett i stället formellt tekniskt innehåll, har jag bara ett fåtal gånger kunnat innefatta deras material i undersökningen. I stället för myndighetstexterna sökte jag vidare till justitiedepartementets publikationer men då de inte behandlar säkerhetspolitik på en generell utan konkret nivå blev också det en återvändsgränd. Med detta sagt skulle undersökningen kunna kritiseras då en polisiär ingång är knapp. Till undersökningens försvar poängteras försvarsberedningens rapporter vara generell i säkerhetspolitisk inte försvarspolitisk riktning.

2.3 Teori

2.3.1 Internationalism

I en svensk diskurs har ett internationalistiskt ideal under flera decennier varit en del av den politiska identiteten. I Ann-Sofie Nilssons *Den moraliska stormakten* hävdar hon att internationalismen som idé inrymts i den socialdemokratiska politiken sen Per-Albin Hanssons dagar. Ursprunget till den svenska socialdemokratins internationella aktivism hävdar hon är ett svar på skamkänslor väckta ur krigsårens svenska passivitet.⁴ Även om den internationalistiska idén i dag inte endast kan tillskrivas socialdemokratin utan återfinns i så gott som all västerländsk politik menar hon att det långa socialdemokratiska styret haft inverkan på internationalismens värderingar kommit att bli en del av den svenska nationella identiteten, en politik som innefattar en spridning och institutionalisering av värdegrunder.⁵ Precis som Nilsson hävdar Kjell Goldmann att det internationalistiska inslaget svensk politik med självklarhet sedan länge har varit en övergripande idé som inte längre enbart kan sammankopplas med socialdemokratin (eller liberalismen, Goldmanns tillägg).⁶ I stället är det numera en del av den svenska statens kollektiva identitet, vari internationalismen under flera decennier varit ett dominerande inslag. Goldmann menar vidare att för att internationalismen ska innefattas i den nationella politiska identiteten krävs en över tid sammanhängande aktiv och ökad politisk internationalisering. Internationalismen är som teori normativ av problemlösande snarare än kritisk karaktär, med sin grund i att fred och säkerhet bäst uppnås genom ökad mellanstatlig rättslig och organisatorisk institutionalisering samt genom en mer generell interaktion vilande på utbyte och kommunikation. Goldmann definierar internationalism som en politisk åskådning med innebörden att samarbetena och kontakterna över gränserna *bör* öka och att de internationella institutionerna *bör* förstärkas.

Vidare ska samarbetena vila på en rättvis och humanistisk grund. Internationalister menar att problem och konflikter har strukturella orsaker och att dessa bäst löses genom strukturell förändring. Men teorin är inte deterministisk utan framhåller att en omgivande struktur inte alltid behöver styra en stats agerande. Struktur definieras här i bred bemärkelse, omfattande alla kollektiva former av interaktion som bärare av idéer och normer. Med mer interaktion och

⁴ Nilsson 1991: 17-19

⁵ Ds 2001: s. 29-30

⁶ Goldmann 1999: 180

institutionaliserat samarbete menar förespråkarna inte att intressestyrda konfliktsituationer helt försvinner eller att fred och säkerhet definitivt garanteras utan att säkerheten främjas och påverkas positivt.

Teorin eftersöker inte heller internationellt samarbete för att gå från ett ”anarkistiskt” till ett hierarkiskt system utan påtalar staterna självständighet och lyfter i stället fram mellanstatliga relationer som essentiella.⁷ Internationalister menar att staters samarbete påverkar säkerheten på ett allomfattande plan inte enbart koncentrerat till en viss tid, plats eller fråga. I den generella hållningen är att teorin är strukturell snarare än aktörsinriktad i betydelse av att den riktar in sig på kollektiva aktörer såsom stater än på enskilda aktörer som politiker eller tjänstemän.

Goldmann delar upp begreppet i *tvingande* (coersive) – och ackommoderad (accommodative) internationalism. I korthet skiljer sig de två internationalistiska inriktningarna sig åt i förhållande till vilket perspektiv som belyses. Den tvingande internationalismen koncentrerar sig till internationellt samarbete och internationell rätt dvs. toppen av det internationella systemet medan den ackommoderade internationalismen påtalar kommunikation och utbyte för strukturell förändring ur ett bottenperspektiv. Med andra ord skiftar perspektivets syn på hur man bäst minskar staters intressekonflikter. Precis som den tvingande internationalismens namn skönjer syftar den till att höja de internationella institutionernas och den internationella rättens dignitet. Genom att bygga upp ett omfattande internationellt regelverk eftersträvar förespråkarna att utfallet slutligen har en normerande verkan på nationell rätt. Den ackommoderade internationalismen påtalar i stället mer diffusa former av utbyten, interaktion och kommunikation. Idéspredningen sker på en lägre nivå mellan individer där opinionens som spridare av idéer och normer påtalas mer än internationella institutioner.⁸

Internationalismen har de senaste decennierna nått att större framgångar med resultat i att allt fler frågor internationaliseras. I denna uppsats är internationalismen mer central än internationaliseringsprocessen. Internationaliseringen svarar för en förändringsprocess varunder en politisk fråga blir mer internationell än tidigare. Att terrorismen de senaste åren allt mer internationaliserat råder det ingen tvekan om. Men ett mer internationaliserat politikområde behöver inte per automatik betyda att det präglas av en internationalistisk normativ idébildning. Det är med andra ord skillnad på internationaliserad och internationalistisk politik. Förhållandet mellan internationalism och internationalisering liknar det samma som det mellan till

⁷ Goldmann 1994: 16-27

⁸ Goldmann 1994: 39-40, 52

exempel liberalisering - liberalism eller militarisering – militarism varav det första syftar till en förändringsprocess och det senare till en politisk idé.⁹

Efter en kort genomgång av den internationalistiska teorin fodras en konkretisering eller operationalisering för att tydliggöra den metodologiska användningen av teorin som analysverktyg i analysen av de försvarspolitiska rapporterna. Jag har summerat ner internationalismen till följande och söker därmed efter en idégenomsyrning som innefattar viljan och ett uttryckligt behov av aktivt internationellt samarbete, mellanstatligt- eller överstatligt. Alltså är det den tvingande snarare än den ackommoderade internationalismen som tas i anspråk.

För en analys av materialet är en påvisning av kritik mot den internationalistiska teorin inte egentligen nödvändig därför att internationalismen behandlas som idé vilket inte analytiskt tar hänsyn till teorins vattentäthet. Men för teorin trovärdighet samt för valet av teorin legitimeras en diskussion om vilken kritik den utstått och hur väl den kunnat försvara sig mot denna. Goldmann tar själv bland annat upp att internationalisternas dilemma är att bevisa ett kausalt samband mellan säkerhet och internationellt samarbete. Huvudkritiken kommer från realistiskt håll där effekterna av ett positivt säkerhetspolitiskt utfall ifrågasätts i förhållande till dess samband med internationalisering.¹⁰ Men andra ord om man med säkerhet kan spåra institutionernas positiva påverkan till ett visst säkerhetsläge. Goldmann finner att det till viss del finns substans i kritiken men argumenterar, som vän av internationalismen, för teorins strukturella förändringskapacitet samt att det realistiska alternativet, med lärdom av historien, inte är att föredra.

I första anblick sammanfaller den internationalistiska teorin och internationalisering på flera punkter definitionen av globalisering eller idealism.¹¹ Varför jag valt internationalisering före globalisering är då internationalisering är ett smalare och mer konkret begrepp. Beroende på hur globalisering definieras liknar begreppen mer eller mindre varandra. Från globalisering som alla de processer som avståndsförminskar världen till globalisering i nära synonym med kapitalism till globalisering som en aspekt av internationalisering. Det som särskiljer internationalisering från globalisering är internationalismens koncentrerings till internationella samarbeten och dess normativa ställningstagande. Globalisering är ett bredare begrepp som innefattar många fler processer inom- som utompolitiska och av ett större och differentierat antal aktörer.

⁹ Goldmann 2002: 12

¹⁰ Goldmann 1994: 18

¹¹ Idealism eller Liberalism inom IR-teorin

Även om ökad internationalisering kan kopplas samman med en större globaliseringsprocess syftar teorin enbart till staternas ökande standardisering och legalisering på internationell, i betydelse av överstatlig- och mellanstatlig nivå, vilket med den här uppsatsens syfte är prefererat. Särskiljningen från idealismen är däremot inte lika enkel att göra. Likheterna är många, grundidén densamma men då idealismen kritiserar för att vara naivistisk i att inbegripa till exempel tron att människan av naturen är god eller att mer samarbete ovillkorligt leder till ökad fred och säkerhet¹² har internationalismen som teori vandrat ner för abstraktionsstegen till en nivå där den internationalistiska teorin, enligt Goldmann, förtjänar erkännande som en av 1900-talets mest framgångsrika politiska idéer.¹³

2.3.2 Hotbild och Säkerhetisering

Traditionellt delas hotbilder upp i a). antagonistiska och b). icke-antagonistiska hot, där det förstnämnda ringar in aktörsomfattande hot såsom terrorism, organiserade brottnätverk och stater och det senare syftar till de hot som kan omfattas av olika former av naturkatastrofer eller olyckor.¹⁴ För att teoretisera hotbilden som fenomen har Köpenhamnsskolan, med Ove Waever och Barry Buzan som framstående exempel, utvecklat begreppet *securityzation* eller *säkerhetisering* som motsvarar ett handlande vari *ett existentiellt hot utpekats vilket i sin tur legitimerar extraordinära åtgärder som sekretess och våld*.¹⁵ Det är enligt detta begrepp ointressant om ”verkligt” hot föreligger eller inte då hot och säkerhet är något som konstrueras av aktörer, dvs ett *contested concept*. Det är därför mer avgörande menar Waever att undersöka om aktören/-erna lyckas med sitt säkerhetspolitiska initiativ.¹⁶

Säkerhetisering ska förstås som en mer extrem variant av politisering av en hotbild som kan motivera mer extrema åtgärder.¹⁷ Buzan och Waever menar att vilka frågor som blir säkerhetiserade sedermera skiljer sig från stat till stat, till exempel räknas Sovjet och Iran upp som stater där vissa former av kultur säkerhetiserats som hotbild.

Vidare förs retoriken som omger den politiska frågan fram som avgörande. En säkerhetiserad hotbild måste innebära att referentaktören omskriver eller

¹² Weber 2004: 41

¹³ Goldmann 1999: 180

¹⁴ Silander/Karlsson 2007: 15

¹⁵ Eriksson 2004: 20

¹⁶ Christansson 2004: 75

¹⁷ Aggestam, Engelbrektson, Wagnsson, Winnerstig 2000: 162

omtalar hotbilden som att ”om vi inte vidtar kraftfulla åtgärder, kommer detta få effekter på allas vår säkerhet”. Därigenom rättfärdigas användandet av extraordinära metoder. Säkerhetisering innebär därför inte endast att en fråga kommer upp på den säkerhetspolitiska dagordningen utan måste innehålla att hotet hanteras med kraftfulla åtgärder. För att exemplifiera begreppet negativt är en i stället avsäkerhetsiserad fråga nazismen som, även om frågan tidvis kan tillskrivas viss politisk uppmärksamhet, i daglig dags är föremål för vanligt beslutsfattande och inte för explicita säkerhetspolitiska åtgärder.¹⁸

Vidare kan Waevers säkerhetiseringsbegrepp sammanlänkas med den nationella identitetspolitiken på det sätt att det först är efter det att en hotbild säkerhetiserats och kommit upp på agendan som den nationella identiteten gör sig tydlig.

¹⁸ Eriksson 2001: 3

3 En säkerhetsdiskursiv inblick: internationalism, säkerhet och terrorism

I syfte att bibringa en generell förförståelse om den säkerhetspolitiska diskursen, hur terrorismen som policyområde förändrats från inrikespolitisk fråga till internationellt hot samt om kontraterrorismens internationalisering, kommer följande stycken kort gå in på ovanstående som bakgrund till den senkommande analysen.

3.1 Ett vidgat säkerhetsbegrepp

Med kalla krigets slut förändrades hela det säkerhetspolitiska klimatet från en tydligt antagonistiskt formering mellan öst och väst till en säkerhetspolitisk osäkerhet om hur morgondagens hot skulle se ut. Trots att beväpnade angrepp från andra stater efter kalla kriget beräknades som lågt behöll Sverige en militärt fokuserad säkerhetspolitik.¹⁹ En säkerhetspolitik som under perioden tydligt var uppdelad i en yttre och inre sfär med ena sidan försvarsmakten och andra sidan polisen eller säkerhetspolisen. Denna delning har sedermera utvecklats till att inte längre vara lika självklar då nya hot framkommit som genomskurit de båda administrativa fälten.²⁰ Vid mitten av 1990-talet skedde en dramatisk förändring av säkerhetsbegreppet som breddades till att omfatta flera sorters hot som miljökatastrofer, organiserad brottslighet, internationell terrorism, IT-hot, flyktingvågor, epidemier mm.

I försvarsberedningens rapport från 1998 preciserades innehållet i det vidgade säkerhetsbegreppet till att hot, som ska betraktas som säkerhetspolitiskt relevanta,

¹⁹ Eriksson 2004: 45

²⁰ Eriksson 2004: 20-22

är hot som kan hänföras till antagonistiska aktörer. Detta betyder att försvarsberedningen inte på samma sätt uppmärksammade hot som kunde härledas till olyckor eller katastrofer. Däremot breddades definitionen av antagonistisk aktör från en statscentrerad till en definition som innefattar andra typer av icke-statliga aktörer såsom terrorism och organiserad brottslighet.²¹

Före mitten av 1990-talet var som nämnts den svenska säkerhetspolitiken indelad i en inre och yttre sfär med en tydlig administrativ delning mellan ena sidan polisen och säkerhetspolisen och andra sidan försvarsmakten.²² Uppdelningen betydde att terrorismen hölls utanför den officiella säkerhetspolitiska dagordningen och behandlades istället som en helt och hållet polisiär fråga med definition av terrorism som ett internt hot.²³

3.2 Terrorism som säkerhetshot

I jämförelse med flera andra europeiska stater har Sveriges erfarenheter av terrordåd historiskt sett varit relativt få.²⁴ Terrorattentaten koncentrerades till 1970-talet med Bulltofta-kapningen 1972 och attentatet mot Västtyska ambassaden 1975. Efter 1970-talens attentat har inga ytterligare terrordåd, med undantag för mindre sabotage, skett i Sverige. Däremot har represalier sedan dess vidtagits mot ett 10-tal personer som planerat eller understött terrorattentat kopplat till mellanstatliga konflikter utanför Sverige.²⁵ Rättsliga åtgärder som antagits i samband med terrorism har varit varierande tidsmässigt och hotbildsmässigt, merparten av åtgärderna mot terrorism uppkom först efter och som till följd av mordet på statsminister Palme 1986.²⁶ Därefter sker det mindre förändringar fram till efter 2001 då kontraterrorismen genomgår stora omställningar.

Attackerna mot flera amerikanska mål den 11 september 2001, fick hela världen att reagera så även på nationell nivå där terrorattentaten fungerade som en enorm policyfönsteröppnare inom svensk säkerhetspolitik. Påföljande år

²¹ Eriksson 2004: 46-50

²² Eriksson 2004: 20

²³ Eriksson 2004: 156

²⁴ Rembe i van Leuwen (red) 2002:165

²⁵ Rembe i van Leuwen (red) 2002:167

²⁶ Hansén 2007:24

upphöjdes terrorismen till att bli en dominerande hotbild inom svensk säkerhetspolitik, vilket betytt en gradvis förändring från terrorism definierat som brott i en nationell polisiär sfär till terrorism som hot med en dominerande ställning på en tvärpolitisk dagordning.²⁷ Enligt Johan Eriksson, författare till *Kampen om hotbilden*, trängde terrorismens dominerande hotbild bort andra moderna hotbilder ur det säkerhetspolitiska blickfånget, ett svar på en så kallad *crowded agenda* och tillägger att krisens storlek och det efterföljande internationella pådraget svarade för det stora genomslaget i den svenska säkerhetspolitiken.²⁸

Med terrorismens framfart som hotbild tillkom en ökad internationalisering på internationell som på regional nivå. Bland annat har terrorbekämpningen möjliggjort storsatsningar för Säkerhetspolisens terrorbekämpande enhet.²⁹ Förutom det nationella samarbetet mellan svenska myndigheter samverkar Säkerhetspolisen på europeisk nivå dels inom Bernklubben som omfattar de europeiska staternas underrättelsetjänster och dels inom flertalet EU-ledda arbetsgrupper inom till exempel Counter Terrorist Group, Terrorism Working Group, Police Working Group on Terrorism och Europol.³⁰

Att försvarsmakten sedermera också infogats i det kontraterroristiska samarbetet förklaras med att försvarets kompetenser och resurser beräknas som behövliga i det fall då ett terrordåd skulle inträffa då de innehar kompetens inom bland annat CBRN-vapen samt andra resurser såsom transportmedel eller vapeninsatser.³¹ Men även om terrorismen numera blivit en fråga för försvarsdepartementet är det fortfarande Jusititiedepartementet och Rikspolisstyrelsen som innehar det allra främsta ansvaret.³²

Jan Flyghed, kriminolog på Stockholms Universitet, menar att kontraterrorismen i viss mån drivit på polisens internationalisering i synnerhet i och med USA:s initiativ till kriget mot terrorismen 2001, men pekar samtidigt på att internationaliseringen startade tidigare än 11 september. Vidare att processen starkt påverkats av anslutningen och den allt starkare harmoniseringen till EU.³³ Inom EU upprättades ett lösare samarbete mot terrorbrottslighet redan vid TREVI-mötet 1975. Sedan dess har ett fåtal uppgraderingar och förändringar skett, som Maastrichtfördragets beslut om skapandet av Europol med bland annat arbetsuppgiften att skapa förutsättningar för ett mer integrerat samarbete i bekämpningen av terrorism. Samarbetet kom dock inte riktigt igång förrän efter

²⁷ Rembe i van Leuwen (red) 2002:165

²⁸ Eriksson 2004: 181-182

²⁹ Skr 2007/8: 64 s. 9

³⁰ Säpo.se "Nationellt och internationellt samarbete"

³¹ SOU 2005:70: Polisens behov av stöd i samband med terroristbekämpning s. 72

³² Rembe i van Leuwen (red) 2002:174

³³ Intervju: Jan Flyghed 2009-05-05

2001. Även om terrorhotbilden skiljer sig mellan olika medlemsländer menar Europol att gemensamma terrorpreventiva strategier och åtgärder motiveras då de medlemsländer som inte står under något större terrorattackhot ändå kan bli en arena för andra terrorrelaterade aktiviteter.³⁴ Sedan 2001 har EU:s kontraterrorism institutionaliserats ytterligare och blivit en integrerad del i EU:s organisation, med resultat i en gradvis förskjutning från ett mellanstatligt samarbete till ett långsiktigt europeiskt säkerhetspolitiskt projekt. Utbyggandet av den europeiska kontraterrorismen har därtill omfamnat ett större tvärpolitiskt fält som numera spänner över alla pelare.³⁵ Sedan 11 september 2001 har den europeiska kontraterrorismen av flera forskare beskrivits i kontrast till den amerikanska. Där den idealistiska idébildningen (EU) ställs mot den mer realistiska (USA). I kontrast till den benämnda idealistiska hållningen tydliggörs de realistiska vägvalen med bland annat Patriot Act eller Homeland Defense. Beslut som till exempel möjliggör utbyggnaden av ett omfattande missilförsvar i luften och rymden, vilket kan beskrivas som en mer unilateral särutveckling som enligt försvarsberedningen noteras med viss oro i flera europeiska stater vilka tillika istället för att rusta vill påtala vikten av att utveckla ett närmare samarbete med ett större förtroende i de transatlantiska relationerna.³⁶

Sammanfattningsvis har terrorismen gått från att ha varit en helt och hållet polisiär inrikespolitisk fråga till att ha blivit en het tvärpolitisk fråga som spänner över både det försvarspolitiska och polisiära området, även om det med stor övervikt fortfarande ligger kvar inom den polisiära sfären. Kontraterrorismen har efter 11 september 2001 blivit en stor fråga för samarbete och säkerhet på en europeisk nivå med effekt på att polisens internationalisering ökat i högra takt.

³⁴ Europol Serious Crime overview 2006:1

³⁵ Cini 2003: 249

³⁶ Ds 2003:8 s. 118

4 Analys av försvarsberedningsrapporter

I följande analysdel undersöks spridningen av internationalism i försvarsberedningens rapporter generellt men i synnerhet under de delar som berör terrorism. Rapporterna är från 1998 till 2007 och summerar det säkerhetspolitiska läget ur ett nationellt perspektiv. Rapporterna ger en fingervisning om hotbilders upplevda storlek beroende på hur de omskrivs och vilket utrymme de får. Det traditionella säkerhetsbegreppet lyser tydligt igenom i de första rapporterna, med en enhetlig inriktning på försvarsfrågor och mellanstatliga konflikter, vilket jag tolkar som att det vidgade säkerhetsbegreppet inte lättvindigt inkorporerats i försvarsberedningen. De senare rapporterna delger en vidare säkerhetsbild även om traditionellt antagonistiska hot är dominerande. Generellt är de normativa internationalistiska omskrivningar kopplat till terrorism som egen hotbild nära obefintliga i 1998- och 1999 års rapporter. Det är istället de tekniska medel som olika former av vapen som terrorister kan tänkas använda som åtgärderna inriktar sig på. Att internationalisering inte efterfrågas i rapporterna tolkar jag som ett svar på att hotbilden bedömdes som liten och att terrorismen bedömdes som ett nationellt snarare än internationellt problem. Terrorismen uppkommer mycket kort i försvarsberedningens rapport 1998.

Det moderna samhällets komplexitet gör det sårbart för störningar, vilket kan utnyttjas av icke-statliga aktörer som t. ex. brottssyndikat och terrorister.³⁷

Även om namnet på rapporten *Svensk säkerhetspolitik i ny omvärldsbelysning*, initierar något nytt i förhållande till tidigare är det traditionella säkerhetsbegreppet fortfarande påtagligt och de nya hot som det vidgade säkerhetsbegreppet innefattar får mycket liten plats. Terrorismen nämns också under avsnittet massförstörelsevapen där spridningen av massförstörelsevapen och att dessa eventuellt skulle kunna hamna in händerna på terrorister framhålls kort.

Numera framhålls också risken för att terroristgrupper skulle kunna sprida radioaktivt material alternativt komma över kärnvapen eller material till sådana. Fanatiska organisationer kan ha lägre moraliska spärrar mot att använda massförstörelsevapen.³⁸

³⁷ Ds 1998:9 s. 9

³⁸ Ds 1998:9 s. 68

Trots konstaterandet av risken att terrorister skulle kunna komma över massförstörelsevapen vidhålls ingen aktion mot terrorismen i sig. Istället är fokus centrerat på att kontrollera spridningen av massförstörelsevapen. Att terrorismen inte får större utrymme i rapporten skulle dels kunna bero på att hotbilden beräknades som låg och dels att på det vidgade säkerhetsbegreppet inte ännu fått ett sådant genomslag att traditionellt polisiära frågor fått genomslag på agendan. Hotbilden är överhuvudtaget oklar och dess förhållande till svenska intressen definieras inte. I 1999 års rapport identifieras att hotet från terrorism som ett tänkbart hot mot svenskar då de opererar utomlands.

Även om det samlade säkerhetspolitiska läget har förbättrats finns således ett relativt sett ökat hot från massförstörelsevapen såväl i händelse av att Sverige trots allt skulle utsättas för krigshandlingar som vid svenska insatser i internationella operationer och i samband med terrorism.³⁹

Detta bemöts med behovet för svensk militär- och sjukvård att få större kunskap om lednings- respektive räddningsinsatser i NBC-miljö. De föreslagna åtgärderna riktas med andra ord mot NCB-hotets risker inte mot terrorismen. På ett nationellt plan nämns risker för sabotage och terrorattacker och precis som ovan koncentreras åtgärderna för att bemöta ett eventuellt hot till en nationell sfär. Ett ökat hot påtalas men ännu svaras inte hotet för nya förslag om hur det ökade hotet bör bemötas.⁴⁰ Generellt märks en markant skillnad mellan rapporterna före och efter millennieskiftet. 1998 och 1999 års rapporter är i relation till de senkommande mer sakligt och tekniskt skrivna och normativa värderingar genomsyrar inte texterna utan förhandlas endast under avsnitten för internationellt samarbete. Rapporterna ändrar därefter successivt karaktär till att avhandla område för område där en helhetsbild av försvarsberedningens bedömningar, från hot till förslag om åtgärder återges.

I (jan) 2001-års försvarsrapport gör sig det vidgade säkerhetsbegreppet tydligare med att flera, tidigare helt polisiära, områden inkorporeras i försvarsberedningens säkerhetsanalys.

Den pågående globaliseringen medför att det internationella samfundet blir mer komplext och möjligheterna att förutse och påverka skeenden minskar, samtidigt som regionala skeenden i ökande utsträckning kan få globala konsekvenser. Aktuella hot som t.ex. miljökatastrofer, terrorism, kriminalitet, narkotikahandel, spridning av massförstörelsevapen och hot mot informationssamhället ignorerar nationella gränser och kräver i ökad utsträckning internationellt samarbete och globala lösningar.⁴¹

³⁹ Ds 1999:2 s. 100

⁴⁰ Se Ds 1999:2 s. 93

⁴¹ Ds 2001:14 s. 19

Till detta tillkommer att globaliseringens påverkan på säkerhetsklimatet berörs och att internationellt samarbete vidhålls som allt viktigare. Vad som också påtalas att internationaliseringens eftersträvan ligger i hotets asymmetriska karaktär och att det är minst lika viktigt med preventiva åtgärder som väl som åtgärder riktade mot alla förgreningar i hotets nätverksstruktur. En annan inte fullt lika frekvent uttrycklig men genomsyrande uppfattning är vikten av spridningen av värderingar och idéer byggande på FN dekarationen om de mänskliga rättigheterna som förebyggande redskap. Där sättet att sprida värderingarna hänvisas till ökad institutionalisering av frågorna på en internationell nivå som kan kontrollera att de efterlevs. Rapporten är överhuvudtaget mer normativ i sin framtoning än tidigare rapporter, ett drag som håller i sig i efterföljande rapporter. Tidigare knappt nämna hot som till exempel terrorism får mer plats i rapporten. Inom terrorområdet uppdagas omkring millennieskiftet därtill ett nytt hot, cyberterrorismen. Hotet beräknas i rapporten som diffust och svårare att kontrollera då cyberbrottens förbytare varken kräver större resurser eller är beroende av gränser. I stycket nedan ur försvarsberedningens rapport från (jan) 2001 betonas angelägenheten om att bygga upp ett internationellt samarbete IT-säkerhetsfrågor samt en plausibel vikt av att även bygga upp samarbeten inriktade på cyberterrorism. Precis som mot de andra moderna hot som målas upp läggs tonvikt på att utarbeta internationella regimer.

Från svensk sida är det angeläget att stödja framtagandet av internationella regimer för kriminalisering av och samarbete mot cyberbrott. (...)Arbetet måste bedrivas med målet att det skall finnas en global regim. Vidare förefaller det angeläget att undersöka i vilken mån det behövs samarbete som är särskilt inriktat mot "cyberterrorism". Oavsett inom vilket område diskussioner förs - brottsbekämpning, terrorism, säkerhetspolitiskt och folkrättsligt relaterade ämnen - är det nödvändigt att alla aspekter beaktas, eftersom IT är av sådan natur att gränserna mellan polisiärt och militärt ansvarsområde är svåra att upprätthålla. Sverige bör därför fortsatt delta aktivt i det begynnande arbetet med att skapa internationella regimer mot IT-brottslighet och IT-terrorism⁴²

Försvarsberedningens rapporter efter 11 september 2001 visar på den internationella terrorismens upphöjda hotbild då rapporternas utrymme för olika former av terrorism (internationell terrorism, cyberterrorism och NBC-terrorism) samt strategier för att bekämpa terrorism ökar. Hotbilden, utrymmet och åtgärderna mot terrorism är relativt statiska genom rapporterna. Något som är intressant med detta är att trots att rapporterna påtalar att kraftfulla åtgärder vidtagits på internationell som europeisk nivå skiljer sig inte retoriken innebärande att mer internationalisering eftersträvas. Vad som tydligt skiljer sig från tidigare rapporter är att den internationella terrorismen blir ett tydligare eget antagonistiskt hot som får en dominerande ställning som hotbild. Den tidigare egna hotbilden cyberterrorism slutar vara ett " eget " hot utan infaller istället

⁴² Ds 2001:14 s. 129

tillsammans med andra metodinriktade former av terrorism under överområdet internationell terrorism. Precis som påtalat tidigare trängde terrorismen som policyområde bort andra former av hot i den säkerhetspolitiska diskursen, vilket tydligt överrensstämmer med utrymmet det får i försvarsberedningens senare rapporter. I takt med att terrorhotet lyfts fram som en allt viktigare säkerhetspolitisk fråga poängteras i allt större utsträckning ett internationalistisk ideal, där internationella institutioner, internationell rätt samt de värden de representerar framställs som absolut nödvändiga i kampen mot terrorismen.

FN, som agerade kraftfullt efter den 11 september, bör ha den ledande rollen i den internationella kampen mot terrorismen. Det är av stor vikt att arbetet sker i enlighet med internationell rätt och med bibehållen respekt för mänskliga rättigheter samt krigets lagar i händelse av en väpnad konflikt.⁴³

I enlighet med FN-stadgans principer har Sverige ett ansvar för att främja internationell fred och säkerhet. Det ligger i vårt intresse att upprätthålla och utveckla bilaterala och multilaterala relationer och strukturer. Sverige värnar om grundläggande värden och intressen både hemma och utomlands. Genom att trygga de kontakter och flöden som är förutsättningar för vårt välbefinnande och samhällets funktion värnar vi våra egna intressen. Kunskap om och förståelse för andra kulturers värderingar bidrar till säkerhet.⁴⁴

Säkerhetsarbetet relaterat till terrorism får dock aldrig stanna upp. Det engagemang som finns i dag i Sverige och i internationellt samarbete måste följas upp och utvecklas för att förbättra strukturer, samarbetsprojekt och rättsliga instrument inom ramen för internationella organisationer och nationellt. Sverige bör inför och under ordförandeskapet i EU understryka vikten av att kampen mot terrorism sker i enlighet med rättsstatens principer. Det är av största vikt att hålla fast vid principen att all terrorism är kriminell och att den oavsett syfte aldrig kan tolereras. Det är lika viktigt att slå fast att rättsliga instrument och lagstiftning måste utgå från värnande av rättssäkerheten och respekt för folkrätt och mänskliga rättigheter.⁴⁵

I rapporterna skönjas ett tydligt internationalistisk ideal. De normativa värderingarna om att samarbete bör utökas och att de internationella institutionerna bör förstärkas är ett tydligt aktivt ställningstagande. Dessutom påtalas den humanistiska grundvari all kamp mot terrorismen måste vila, samma grund som inte heller rättsstaten får svika. Samarbetsivern ofta generellt skriven utan att de närmare går in på *hur* institutionerna bör förstärkas. En genomgående

⁴³ Ds 2003:8 s. 22

⁴⁴ Ds 2007:21 s.10

⁴⁵ Ds 2007:21 s. 21

linje i försvarsberedningen rapporter och dess framhållna förslag är förstärkt internationalisering på EU- som FN-nivå och utökade samarbeten med internationella och transnationella organisationer samt ett påpekande av vikten av förbättrade transatlantiska relationer.

Slutligen har terrorismens hotbild från dess intågande i de försvarspolitiska rapporternas agenda 1998 expanderat från risken för terroristers tillgång till NBC- och massförstörelsevapen och cyberterrorism till internationell terrorism. Även om terrorism uppmärksammas som hot i försvarsberedningsrapporterna före 11 september 2001 får terrorismen mycket lite utrymme. Detta koppar jag samman med en institutionell tröghet för det vidgade säkerhetsbegreppet att få genomslag. Det vidgade säkerhetsbegreppets väg in i försvarsberedningsrapporterna har över tid gått successivt framåt. De mer diffusa hot som det vidgade säkerhetsbegreppet bidrar med besvaras med att försvarsberedningen framhåller att internationellt samarbete och internationell rätt måste byggas upp eller utarbetas. Efter 2001 kommer den internationella terrorismen fram som ett stort hot. Hotet öppnar upp för att fler åtgärder vidtas och för att ytterligare samarbete skapas. Internationaliseringen följer hotbildens konjunktur som i de senare försvarsberedningsrapporterna sedermera blir allt mer framträdande.

5 Diskussion

Slutligen knyts säcken ihop och de från början ställda frågorna i den ovan formulerade frågeställningen diskuteras.

Hur ser spridningen av internationalism ut inom den svenska kontraterrorismen, specificerat i försvarsberedningens rapporter?

Hur kan de internationalistiska inslagen förstås?

Internationalism och strävan efter att samarbeta inom internationella regimer framkommer tydligt som genomsyrande uppfattning i försvarsrapporterna. Som tidigare nämnts kan den internationalistiska idén sammankopplas som en del i den svenska nationella identiteten med rötter i en socialdemokratisk politik vari en normativ internationalism präglad efterkrigstidens utrikes- och säkerhetspolitik. Jag menar på att min analys stärker en sådan uppfattning efter analysen av försvarsrapporterna. En viss skillnad synliggörs efter millennieskiftet då det vidgade säkerhetsbegreppet successivt vinner mark i försvarsrapporterna. Denna tröghet mellan beslut och praktik tolkar jag skulle kunna bero på dels en inneboende tröghet i systemet, dels en tvekan inför storleken på de nya hotbilderna i förhållande till traditionellt antagonistiska hot, dels möjligen en skepticism från försvarets sida om deras roll, vem och hur de nya hoten bör bemötas. Att de internationalistiska inslagen samtidigt generellt ökar, förstår jag som att försvarsrapporterna, i och med det vidgade säkerhetsbegreppet som numera kom att innefatta en absolut majoritet av de frågor som kan inordnas under facket säkerhetspolitik, får en annan roll. Försvarsberedningsrapporterna kom istället för att som tidigare enbart vända sig mot försvarsmakten vända sig mot en bredare massa och visa riktningen för i stort sätt hela den svenska säkerhetspolitiken. I samband med det politiserades rapporterna samtidigt och värderingar invävs i ett annars tekniskt innehåll.

Den ackommoderade internationalismen synliggörs inte i försvarsberedningens rapporter, istället är det en tvingande internationalism som uppvisas. Ofta specificeras inte samarbetets eller den internationella regimens karaktär. Det är därför svårt att bestämma om ett hierarkiskt eller icke-hierarkiskt system eftersträvas. Däremot finns det anledning att tro att det generellt är ett icke-hierarkiskt och mellanstatligt samarbete som eftersträvas då säkerhetspolitiken fortfarande till allra största del ligger på statens bord och då FN var mer frekvent förekommande än till exempel EU i det fall då samarbete eftersträvades. Med allra största sannolikhet innebär det inte en EU-skepticism på försvarsberedningen, istället skulle FN:s tydliga närvaro med enkelhet kunna

förklaras med att hot med internationell karaktär bäst anses bemötas med internationellt regelverk och samarbete. Ett topp-perspektiv är alltså tydligt genom att olika former av säkerhetsåtgärder bör institutionaliseras på internationell nivå. All form av kontraterrorism ska också präglas av humanistiska ideal till exempel lyfts mänskliga rättigheter fram som normerande värde. Att den ackommoderade internationalismen inte visar sig tolkar jag som att den formen av påverkan och värdegrundsspridare som till exempel handel och bistånd i viss mån infaller under inte överrensstämmer med försvarsberedningens syn på deras former av åtgärder som istället är juridiska, polisiära eller militära.

Hur (om) ser sambandet mellan spridning och hotbild ut?

I det vidgade säkerhetsbegreppets tidiga skede då terrorismen tågar in under massförstörelsevapen-kategorin i försvarsberedningsrapporterna kommer hotet mer fram som ett konstaterande än som omfattande hotbild. Jag kopplar samman den mer konstaterade hållningen till att risken uppfattades som ett betydande men inte omfattande hot och att det vidgade säkerhetsbegreppet inte institutionaliserats i försvarsberedningen. Där den tidigare tydliga försvarspolitiska inriktningen tvingas ge plats åt andra former av hot som i flera fall inte besvaras med militära utan polisiära åtgärder.

I och med att terrorismen definierades som säkerhetspolitisk hotbild har påtryckningar för ökat internationellt samarbete och åtgärdsplaner förts fram. Cyberterrorismens intåg omfattades av stor osäkerhet i hotbildens storlek samt metoder för hur hotet borde stävjas, men trots osäkerheten besvaras cyberhotet med att den bör bekämpas och att bekämpningen måste föras internationellt. Jag menar att min analys talar för att desto större ett hot uppfattas, desto mer hotbildens säkerhetiseras ju mer påtalas ett internationalistiskt ideal som lösning på problemet. Det tydliga internationalistiska språkbruket talar för två ansatser dels förändringen att terrorbegreppet omdefinieras till internationell terrorism och som en övergripande hotbild i den svenska säkerhetspolitiken samt att internationalismen svarar för en processuell förändring vari polisiära frågor samt polisen som organisation allt mer internationaliseras på grund av en ökad globalisering vilket också har till följd av att gränsen mellan inre och yttre politik fortgående allt mer suddas ut. Jag menar precis som Waeber och Buzan att det internationalistiska språkbruket motsvarar statens sätt att legitimera, inte minst formulera, en intensifierad kontraterrorism. Det starka, ibland dramatiska språkbruket samt de senaste årens satsningar, åtgärdsmissigt och resursmissigt, menar jag motsvarar definitionen av en säkerhetiserad hotbild. Det är föga förvånande att den internationella terrorismen säkerhetiserats som hotbild. Ett så vidöppet policyfönster som 11 september attackerna för ett förändrat säkerhetspolitiskt fokus har inte funnits sen kalla krigets slut, kan vara en delförklaring till den internationella terrorismens absoluta säkerhetisering på internationell som nationell nivå.

Uppsatsen visar sammanfattningsvis på följande:

- Försvarsberedningens rapporter har successivt politiserats med hänvisning till ett ökat inslag av internationalistiska värderingar
- De internationalistiska värderingarna är omfattande och av tvingande art
- Ett samband tycks finnas mellan en hotbilds storlek, säkerhetsisering och omfattningen av internationalistiska idéer

6 Referenser

- Aggestam, Engelbrektson, Wagnsson, Winnerstig, 2000, *Europeisk säkerhetspolitik*, Lund: Studentlitteratur
- Beckman Ludvig, 2007. *Grundbok i idéanalys*, Stockholm: Santerus Förlag
- Buzan Barry, Waever Ole, de Wilde Jaap, 1998, *Security a new framework of analysis*, London: Lynne Rienner Publishers
- Cini Michelle, 2003, *European Union Politics*, Oxford University Press
- Goldmann Kjell, 1994, *The logic of internationalism*, London: Routledge
- Goldmann Kjell, 1999, *Politikens internationalisering*, Lund: Studentlitteratur
- Hansén Dan, 2007. *Crisis and perspectives on policy change: Swedish counter-terrorism policymaking*, Stockholm: CRISMART
- Held David, McGrew Anthony, Goldblatt David, Perraton Jonathan, 2004, *Global Transformations: Politics, Economics and Culture*, Cambridge: Polity
- Eriksson Johan, 2004 *Kampen om hotbilden, rutin och drama i svensk säkerhetspolitik*, Stockholm: Santéus Förlag
- Eriksson Johan, 2001, *Hotbildernas Politik*, Stockholm: Utrikespolitiska institutet, Säkerhetspolitiska rådet
- Lewuen, Marianne van 2005 *Confronting terrorism*, Kulwer Law International

Silander Daniel, Karlsson Torgny, 2007. *Hot och hotbilder i globaliseringens tid – En studie av den säkerhetspolitiska debatten*, Göteborg: Växjö University Press

Weber Cynthia, 2005. *International Relations Theory – a Critical Introduction*, Routledge

Försvarsberedningens rapporter

Ds 2007:46 *Säkerhet i Samverkan*, Stockholm: Försvarsdepartementet, Försvarsberedningen, Departementsserien

Ds 2003:8 *Säkrare grannskap – osäker värld* Stockholm: Försvarsdepartementet, Försvarsberedningen, Departementsserien

Ds 2001:14 *Gränsöverskridande sårbarhet – gemensam säkerhet* Stockholm: Försvarsdepartementet, Försvarsberedningen

Ds 2001: *Ny struktur för ökad säkerhet . nätverksförsvar och krishantering* Stockholm: Försvarsdepartementet, Försvarsberedningen

Ds 1999:2 *Förändrad omvärld – omdanat försvar* Stockholm: Försvarsdepartementet, Försvarsberedningen, Departementsserien

Ds 1998:9 *Svensk säkerhetspolitik i ny omvärldsbelysning*, Stockholm: Försvarsdepartementet, Försvarsberedningen, Departementsserien

Elektroniska källor

Promemoria 2008 *Landprofil för Sveriges Arbeta mot Terrorism*,
Justitiedepartementet,
<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/115409>
(2009-03-25)

Skr 2007/8: 64 *Nationellt ansvar och internationellt engagemang – en strategi för att möta hotet från terrorism*, Justitiedepartementet

<http://www.sakerhetspolisen.se/download/18.5bf42a901201f330faf80001761/strategihotfranterrorism.pdf>

(2009-03-22)

Säpo.se, "Nationellt och internationellt samarbete"

<http://www.sakerhetspolisen.se/terrorism/nationelltochinternationaltsamarbete.4.7671d7bb110e3dcb1fd80002819.html>

(2009-03-22)

SOU 2005:70: Polisens behov av stöd i samband med terroristbekämpning

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/04/88/06/37735866.pdf>

(2009-03-22)

Europol Serious Crime overview 2006

http://www.europol.europa.eu/publications/Serious_Crime_Overviews/overview_SC5.pdf

(2009-03-16)

Polisen. se, Internationellt samarbete

<http://www.polisen.se/Om-polisen/Polisen-i-andralander/Samarbete-i-varlden/>

(2009-03-22)

Muntliga källor:

Intervju: Jan Flyhed, Professor Kriminologi, Stockholms Universitet, 2008-05-05